

**STJECANJE I ZAŠTITA POSJEDA
NA POMORSKOM (OPĆEM) DOBRU
DE LEGE LATA – DE LEGE FERENDA**

**(poseban osvrt na prijedlog novog
Zakona o pomorskom dobru i morskim lukama)**

Doc.dr. sc. ANTE PERKUŠIĆ*
Prof.dr.sc. RANKA PETRINOVIĆ**
ZVONIMIR PERKUŠIĆ***

UDK 341.221.2 : 347.21/.23
Izvorni znanstveni članak
Primljeno: 31.5.2010.
Prihvaćeno za tisak: 16.6.2010.

Pomorsko dobro, kao opće dobro, prema općoj normativi Zakona o vlasništvu i drugim stvarnim pravima, te posebnoj normativi Zakona o pomorskom dobru i morskim lukama, predstavlja stvar izvan prometa, koja tako ne može biti objektom prava vlasništva i drugih stvarnih prava. Kako je posjed pravno relevantna faktična vlast na stvari, a ne subjektivno stvarno pravo, te kako navedenom normativom pomorsko dobro nije izrijekom isključeno kao objekt posjedovanja, to je u sudskoj praksi otvorena dvojba dopustivosti sudske zaštite posjeda stvari, odnosno posjeda prava stvarne služnosti na pomorskom dobru, kao općem dobru. U okvirima šire raščlambe de lege lata normative kojom je reguliran posjed, opće dobro, te posebno pomorsko dobro, autori analiziraju mogućnosti stjecanja, a time i zaštite, posjeda stvari, odnosno posjeda prava stvarne služnosti, na pomorskom dobru, kao općem dobru, s raščlambom rješenja iznesenih u prijedlogu novog Zakona o pomorskom dobru i morskim lukama - de lege ferenda.

Ključne riječi: posjed, stjecanje posjeda, zaštita posjeda, opće dobro, pomorsko dobro.

* Dr. sc. Ante Perkušić, docent Pomorskog fakulteta Sveučilišta u Splitu, Zrinsko-Frankopanska 38, 21000 Split; docent Pravnog fakulteta Sveučilišta u Splitu, Domovinskog rata 8, 21000 Split.

** Dr.sc.Ranka Petrinović, izvanredni profesor Pomorskog fakulteta Sveučilišta u Splitu; e-mail: ranka@pfst.hr.

*** Zvonimir Perkušić, student Pomorskog fakulteta Sveučilišta u Splitu.

I. POJAM, PRAVNI UČINCI I FUNKCIJA POSJEDA

I.1. O posjedu stvari i prava. Prema odredbi čl. 10. st. 1. Zakona o vlasništvu i drugim stvarnim pravima¹, osoba koja ima faktičnu vlast glede neke stvari, njezin je posjednik. Utoliko se posjed (*possessio*) definira kao pravno relevantna faktična vlast na stvari.² Najčešće posjed stvari ima osoba koja je nositelj subjektivnog stvarnog prava koje je ovlašćuje posjedovati tu stvar (npr. kod posjeda stvari - vlasnik stvari, ili kod posjeda prava stvarne služnosti – ovlaštenik te stvarne služnosti). U tom slučaju te osobe imaju pravo na posjed (*ius possidendi*). Iako bi faktičnu vlast na stvari (posjed stvari), odnosno posjed prava stvarne služnosti, trebale imati samo osobe koje imaju pravo na taj posjed, često se događa da posjed stvari, odnosno posjed prava stvarne služnosti, imaju osobe koje nisu nositelji subjektivnog stvarnog prava koje ih ovlašćuje na posjed te stvari, odnosno posjed prava, dakle koje nemaju pravo na posjed. U ovim okolnostima faktična vlast nije usklađena s subjektivnim stvarnim pravom na tu faktičnu vlast, pa pravni poredak normira mogućnost zaštite subjektivnih stvarnih prava, temeljem koje zaštite se faktična vlast usklađuje sa subjektivnim pravima na tu faktičnu vlast. No, isto tako, radi izbjegavanja samovlašća, u navedenim okolnostima pravni poredak za tu faktičnu vlast (posjed), iako je riječ o činjenici faktične vlasti, a ne o subjektivnom pravu, veže određene pravne učinke, između ostalog pružajući mogućnosti i zaštite te faktične vlasti (posjedovne zaštite).³

¹ Zakon o vlasništvu i drugim stvarnim pravima (N.N. br. 91/96, 68/98, 137/99, 22/00, 73/00, 114/01, 79/06, 141/06, 146/08, 38/09 i 153/09, dalje: ZV).

² Tako: N. Gavella, T. Josipović, I. Gliha, V. Belaj, Z. Stipković: *Stvarno pravo*, Informator, Zagreb 1998. god. str. 103: Posjed je pravno relevantna faktična vlast koju neka osoba ima u društvu glede određene stvari. Isto tako: P. Klarić, M. Vedriš: *Građansko pravo*, Narodne novine, Zagreb 2008. god., str. 198: Posjed je faktično stanje zaštićeno pravom. Slično: Č. Rajačić: *Stvarno pravo*, Pravni fakultet u Zagrebu 1956. god., str. 8: Posjed je faktično stanje zaštićeno s pravom. O posjedu vidjeti šire: J. Brežanski: Smetanje posjeda – problemi zaštite posjeda, *Naša zakonitost*, br. 9/1986, str. 1241-1249.; N. Gavella: O posjedu s obzirom na uređenje koje je uspostavio Zakon o osnovnim vlasničkopravnim odnosima, *Naša zakonitost*, br. 4/1981, str. 51-64.; N. Gavella: O posjednikovoj volji, obzirom na uređenje posjedovanja zasnovano na objektivnoj koncepciji posjeda, *Zbornik Pravnog fakulteta u Rijeci*, br. 4/1983., str. 131-143.; N. Gavella: Sadržaj vlasnikovog reivindikacijskog i publicijanskog zahtjeva, te posjednikovih protuzahatjeva, *Privreda i pravo* br.12/1981, str. 19-38.; N. Gavella: O dosjeloosti kao ustanovi našeg pravnog uređenja, *Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu* br. 3/1976, str. 241-270.; M. Žuvela: O posjedu i njegovoj zaštiti, *Informator* br. 3320-3321/1986.; M. Žuvela: Neke napomene o smetanju posjeda posrednog posjednika, *Odvjetnik* br. 5-6/1985, str. 1-10.

³ Pravna teorija pruža različite razloge u kojima pravni poredak pruža posjedovnu zaštitu: Apsolutne teorije temelj posjedovne zaštite traže u zaštiti interesa osobe koja ima posjed stvari, odnosno posjed prava (*Randa*). Relativne teorije temelj posjedovne zaštite vide u zaštiti od nasilja (*Savigny*). Na ovu dominantnu teoriju nastavlja se teorija mira koja razloge posjedovne zaštite vidi u spriječavanju samovlasti, te **teorija kontinuiteta** koja razloge posjedovne zaštite traži u kontinuitetu odnosa

I.2. Pravno relevantan posjed. Pravna doktrina različito određuje i kriterije pravno relevantne faktične vlasti (kriteriji razlikovanja posjeda od neposjeda). Tako razlikujemo subjektivističko i objektivističko shvaćanje posjeda. Subjektivističko shvaćanje posjeda polazi od subjektivnog stava osobe koja izvršava faktičnu vlast. Tako posjed ne postoji ukoliko nisu ispunjene pretpostavke faktičnog držanja stvari (*corpus possessionis*) i volja te osobe da stvar drži kao svoju (*animus possidendi*). Riječ je o romanskom poimanju posjeda koje posjed stvari određuje kao faktičnu vlast na stvari s voljom da se drži za sebe kao svoja, a koju teoriju je prihvatio austrijski ABGB (OGZ) par. 309. – 352.⁴ Ovakvo poimanje posjeda ne prihvaća naš ZV, a u našem pravu napušteno je još stupanjem na snagu Zakona o osnovnim vlasničkopravnim odnosima 1980. godine.⁵ Objektivističko shvaćanje posjeda odbacuje subjektivni element (volju osobe koja faktično drži stvar da tu stvar drži kao svoju – *animus possidendi*) kao bitnu pretpostavku (konstitutivni element) za postojanje posjeda (pravno relevantne faktične vlasti) i tako posjed određuje kao faktičnu vlast neke osobe glede određene stvari. Riječ je o modernom germanskom poimanju posjeda, kojeg je prihvatilo i naše pravo odredbom čl. 10. st. 1. ZV-a.

Od komparativnih uzora njemačko (BGB) i švicarsko (ZGB) pravo prihvatili su objektivističko poimanje posjeda. Austrijsko pravo (ABGB), kako je već istaknuto, svojom normativom prihvaća subjektivističko poimanje posjeda, ali je u primjeni instituta sve bliže objektivističkom poimanju posjeda.⁶

I.3. Funkcije posjeda. U suvremenim pravnim porecima, pa tako i u našem, posjed ima prije svega akvizitivnu, publicitetnu i kontinuitetnu funkciju. Tako posjed u našem pravu (jednako kao u zemljama komparativnih uzora/ABGB-a, BGB-a i

među ljudima. O teorijama posjedovne zaštite vidjeti šire N. Gavella: *Posjed stvari i prava*, Narodne novine, Zagreb 1990. godine, str. 114. - 142.

⁴ Prema ovom subjektivističkom poimanju posjeda, osoba koja faktičnu vlast na stvari drži bez volje da time postupa kao vlasnik stvari (npr. najmoprimac) ne bi bila posjednik te stvari već samo njezin držalac – detentor stvari.

⁵ Zakon o osnovnim vlasničkopravnim odnosima (N.N. br. 53/91, dalje: ZOVO). U definiciji I. Maurović: *Nacrt predavanja o općem privatnom pravu, Druga knjiga: Stvarna prava*, Zagreb 1935. god., str. 2. do izražaja dolazi u to vrijeme prihvaćena subjektivna koncepcija posjeda: ... pod posjedom stvari razumijevamo mogućnost faktičnoga raspolaganja sa stvarju, zajedno sa posjedovnom voljom...

⁶ Vidjeti šire: E. Anners: *Hand wahre Hand. Studien zur Geschichte der germanischen Farnisvervolgung*, Stockholm, 1952., P. Apathy: *Die publizianische Klage*, Wien, 1981.; A. Ehrenzweig: *System des österreichischen allgemeinen Privatrechts, Bd. I, Sachenrecht*, Wien, 1957.; H. Eichler: *Institutionen des Sachenrechts, III*, Berlin, 1957.; J.W. Hedemann: *Sachenrecht des Bürgerlichen Gesetzbuches*, Berlin, 1950.; J. Ring u J. Staudinger: *Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch, Band III, Sachenrecht*, Berlin 1956.

ZGB-a) izvršava funkciju načina (*modus*) stjecanja stvarnih prava na pokretninama (akvizitivna funkcija).⁷ Posjed trećim osobama ukazuje na postojanje onih prava na/ glede stvari koja se izvršavaju kroz taj posjed (publicitetna funkcija).⁸ Konačno, pravne norme posjedu pružaju zaštitu od svakog samovlasnog smetanja, a posjed određene kvalitete i po proteku određenog vremena može se pretvoriti u subjektivno stvarno pravo (dosjelošću), čime do izražaja dolazi kontinuitetna funkcija posjeda.⁹

II. SUBJEKTI I OBJEKT POSJEDA

II.1. Subjekti posjeda. Posjednik (subjekt posjeda) je svaka osoba (fizička ili pravna) koja ima faktičnu vlast glede stvari. Posjednik tako mora imati pravnu sposobnost. Kako se za posjed u našem pravu ne zahtijeva *animus possidendi*, to posjed (u načelu, izvan pojedinih načina stjecanja posjeda) mogu stjecati i osobe koje nemaju poslovnu sposobnost.

II.2. Objekt posjeda. Predmet (objekt) posjeda mogu biti sve stvari koje po svojim prirodnim osobinama mogu biti u nečijoj faktičnoj vlasti. Tako se prema odredbi čl. 10. st. 4. ZV-a, posjednikom smatra i osoba koja svoju faktičnu vlast ima u pogledu dijela neke stvari, premda taj dio ne bi mogao biti samostalnim objektom stvarnih prava, poput sobe ili druge prostorije u stanu i slično. Posjed stvari podrazumijeva neposrednu ili posrednu faktičnu vlast na stvari.

U našem pravu je s posjedom stvari izjednačeno faktično izvršavanje sadržaja prava stvarnih služnosti glede neke nekretnine (posjed prava), pa se na posjed prava primjenjuju na odgovarajući način pravila o posjedu stvari, ukoliko to nije suprotno naravi prava, odnosno odredbama zakona (čl. 10. st. 5. ZV-a). Dakle, u našem pravu kao objekt posjedovanja od subjektivnih prava mogu biti samo prava stvarnih služnosti. Posjednik prava stvarne služnosti je osoba koja faktično izvršava prava

⁷ Pravo vlasništva pokretne stvari temeljem pravnog posla (kao pravnog osnova stjecanja – *titulusa*, npr. kupoprodajnog ugovora) na stjecatelja prelazi tek kad otuđivatelj stjecatelju preda u posjed stvar koja je bila predmet tog pravnog posla (predaja stvari u posjed predstavlja način *modus* stjecanja).

⁸ Publicitetna funkcija posjeda temelji se na pretpostavci da svaki posjed ima svoj temelj u nekom subjektivnom pravu koje posjednika ovlašćuje na taj posjed (pravo na posjed – npr. da je posjednik ravnala vlasnik tog ravnala). ZV je po ovom osnovu uspostavio dvije predmnjeve. Tako se prema odredbi čl. 11. st. 2. ZV-a za svakog posjednika stvari i prava smatra da je samostalni posjednik te stvari, odnosno prava, dok se prema odredbi čl. 11. st. 3. ZV-a za samostalnog posjednika pokretnine predmnijeva da je vlasnik te pokretnine.

⁹ Pojam pravni učinci i funkcija posjeda : A. Perkušić: *Osnove građanskog prava*, Pomorski fakultet u Splitu 2009., cit. str. 146.-148.

stvarne služnosti glede neke nekretnine (npr. prolazi preko susjedne nekretnine kao poslužne do svoje kuće). Faktično izvršavanje sadržaja ostalih prava ne smatra se posjedom.¹⁰ Kao i kod posjeda stvari, pri tom nije od značaja je li ta osoba ima i subjektivno pravo stvarne služnosti koju izvršava.¹¹

II.2.1. Status općeg dobra prema ZV-u. ZV opća dobra određuje kao one dijelove prirode koji po svojim osobinama ne mogu biti u vlasti niti jedne fizičke ili pravne osobe pojedinačno, nego su na uporabi svih, kao što su to atmosferski tlak, voda u rijekama, jezerima i moru, te morska obala (čl. 3. st. 2. ZV-a). Već Ustavom RH proglašena su dobrima od osobitog interesa za Republiku Hrvatsku i tako stavljena pod poseban pravni (javnopravni) režim iskorištavanja i uporabe. Opća dobra kao stvari nisu sposobna biti objektom prava vlasništva i drugih stvarnih prava pa o njima brigu vodi, njima upravlja i za to odgovora Republika Hrvatska, ako posebnim zakonom nije drukčije određeno (čl. 3. st. 3. ZV-a). Ovdje treba reći da u okolnostima kada je naknadno zakonom nekoj vrsti stvari oduzeta sposobnost da bude objekt prava vlasništva, to za dotadašnje vlasnike tih stvari proizvodi jednake pravne učinke kao da je glede tih stvari provedeno potpuno izvlaštenje (čl. 33. st. 2. ZV-a). Dotadašnjim vlasnicima pripada pravo na naknadu sukladno Zakonu o izvlaštenju.¹² Na izdvojenim dijelovima općeg dobra, kao posebnoj pokretnoj stvari, moguće je kroz opću uporabu tog dobra uspostaviti privatnu pravnu vlast (npr. voda koju iz rijeke zahvatimo posudom),¹³ ali nekretninu kao izdvojeni dio općeg dobra

¹⁰ Izvršavanjem sadržaja drugih prava ne smatra se posjedom. Tek ukoliko je izvršavanjem sadržaja kojeg drugog prava došlo do faktične vlasti na stvari koja se smatra posjedom stvari, taj posjed se štiti kao posjed stvari.

¹¹ Subjekti i objekt posjeda: A. Perkušić: *Osnove građanskog prava*, o.c. str. 149.-150.

¹² Zakon o izvlaštenju (NN br. 9/94, 35/94, 112/00 i 114/01). Naknada koja vlasniku pripada za izvlaštenu nekretninu uređena je glavom V. Zakona o izvlaštenju (čl. 32. - 42.). Naknada se u pravilu određuje davanjem druge odgovarajuće nekretnine koja odgovara visini tržišne vrijednosti nekretnine koja se izvlašćuje u istoj općini ili gradu kojom se vlasniku nekretnine koja se izvlašćuje omogućuju isti uvjeti korištenja kakve je imao koristeći tu nekretninu (čl. 32.). Ako vlasnik nekretnine koja se izvlašćuje, ne prihvati na ime naknade drugu odgovarajuću nekretninu ili ako korisnik izvlaštenja ne može osigurati takvu nekretninu, naknada se određuje u novcu u visini tržišne vrijednosti nekretnine koja se izvlašćuje u vrijeme donošenja prvostupanjskog rješenja o izvlaštenju, odnosno u vrijeme sklapanja nagodbe. Tržišna vrijednost je vrijednost izražena u cijeni koja se za određenu nekretninu može postići na tržištu i koja ovisi o odnosu ponude i potražnje u vrijeme njezinog određivanja (čl. 33.).

¹³ Na izdvojenim dijelovima općeg dobra, kao posebnoj pokretnoj stvari, privatna pravna vlast uspostavlja se tada sukladno odredbama posebne pravne regulative. Tako čl. 3. Zakona o vodama (N.N. br. 107/95 i 150/05, dalje: Zakon o vodama), vode određuje kao opće dobro koje zbog svojih prirodnih svojstava ne mogu biti ni u čijem vlasništvu. Vode kao opće dobro imaju osobitu zaštitu Republike Hrvatske. Za korištenje i stjecanje prava na vodama, pored odredaba ovog Zakona, moraju biti ispunjeni i uvjeti određeni posebnim zakonima (zaštita prirode, plovidba, ribarstvo, zdravstvo i dr.).

nije moguće steći prisvajanjem. Ako posebnim zakonom nije drukčije određeno, o općim dobrima vodi brigu, njima upravlja i za to, shodno odredbi čl. 3. st. 3. ZV-a, odgovara Republika Hrvatska. U svakom slučaju, tko god odlučuje o općim dobrima ili njima upravlja (subjekt određen posebnim zakonom ili Republika Hrvatska), dužan je postupati kao dobar domaćin i za to odgovara (čl. 35. st. 7. ZV-a).

Prema načelu pravnog jedinstva nekretnine (*superficies solo cedit*) sve ono što je sa zemljištem razmjerno trajno povezano na njegovoj površini ili ispod nje, u pravnom smislu sastavni je dio zemljišta i prati, ukoliko zakonom nije drukčije određeno, njegovu pravnu sudbinu (čl.2. st. 3. i čl. 9. st.1. ZV-a, čl. 2. st. 2. ZZK-a¹⁴). Dakle, zgrade i druge građevine koje kao trajno spojene¹⁵ postoje na općem dobru, dijele njegovu pravnu sudbinu i o njima kao sastavnom dijelu općeg dobra skrbi Republika Hrvatska, odnosno neki drugi pravni subjekt određen posebnim zakonom. Od ovog općeg pravila ZV pravi izuzetak određujući čl. 9. st. 4. da nisu dijelovi zemljišta one zgrade i druge građevine koje su trajno povezane s tim zemljištem ako ih od njega pravno odvaja stvarno pravo koje svog nositelja ovlašćuje da na tom zemljištu ima takvu zgradu ili drugu građevinu u svome vlasništvu. Isto na odgovarajući način vrijedi i za zgrade i druge građevine koje od zemljišta ili od općeg dobra pravno odvaja na zakonu osnovana koncesija, koja svojeg nositelja ovlašćuje da na tome ima takvu zgradu ili drugu građevinu u svome vlasništvu. Sukladno navedenom, odredbom čl. 3. st. 4. ZV-a određeno je da nisu dijelovi općeg dobra one zgrade i druge građevine koje su na njemu izgrađene na temelju koncesije, pa one tvore zasebnu nekretninu dok koncesija traje. Stvarna prava koja prema ZV-u svojim sadržajem dovode do izuzimanja načela pravnog jedinstva nekretnine, i pravno razdvajaju zemljište od zgrada i drugih građevina koje su inače s njim čvrsto i trajno povezane, su pravo građenja i pravo stvarne služnosti. No, dok su služnost i pravo građenja, koja kao ograničena stvarna prava predstavljaju najšire ograničenje vlasnikove pravne vlasti (u širem smislu ograničenja), u svom sadržaju, osnivanju i prestanku precizno regulirana odredbama ZV-a (čl. 174.-245. ZV-a, čl. 280.-296. ZV-a),¹⁶ a odredbama ZZK-a uređen upis ovih stvarnih prava u zemljišne knjige,¹⁷ koncesija je u svojim elementima javnopravne i obveznopravne regulative normirana posebnim zakonom, a u zemljišne

¹⁴ Zakon o zemljišnim knjigama, N.N. br. 91/96, 114/01, 100/04, 107/07, 152/08.

¹⁵ Čl. 9. st. 3. ZV-a: Što je na površini zemlje, iznad ili ispod nje izgrađeno, a namijenjeno je da tamo trajno ostane, ili je u nekretninu ugrađeno, njoj dograđeno, na njoj nadograđeno ili bilo kako drukčije s njom trajno spojeno, dio je te nekretnine sve dok se od nje ne odvoji. No, nisu dijelovi zemljišta one zgrade i drugo što je s njim spojeno samo radi neke prolazne namjene.

¹⁶ Pravo stvarne služnosti koje ovlašćuje na držanje dijela zgrade i drugih građevina na tuđem zemljištu (čl. 155.-196. ZV-a), jednako kao pravo građenja (čl. 280.-281. ZV-a) pravno razdvajaju zemljište od zgrade neutralizirajući tako atrakcijsku snagu poslužnog zemljišta.

¹⁷ Čl. 22. st. 2., čl. 25. st. 1., čl. 31. st. 1., čl. 33., čl. 34. i drugi ZZK-a.

knjige se upisuje prema odredbama za upis zakupa (čl. 25. st. 2. ZZK-a).¹⁸

Koncesija u sadržajnom smislu tvori posebni pravni institut putem kojega javna vlast (država, jedinice lokalne samouprave) dozvoljava određenom subjektu da iskorištava određeno dobro, izvodi određene radove ili obavlja kakvu djelatnost.¹⁹ Po svojoj prirodi odluka o koncesiji (dodjeli, odobrenju) ima javnopravni značaj jednostranog akta javne vlasti, dok na ovoj odluci zasnovani ugovor o koncesiji s koncesionarom ima privatno pravni (građanskopravni) značaj.²⁰ Prema Zakonu o koncesijama, koncesija za gospodarsko korištenje općeg ili drugog dobra jest ugovorom uređen pravni odnos čiji je predmet korištenje općeg ili drugog dobra za koje je zakonom određeno da je dobro od interesa za Republiku Hrvatsku.²¹

II.2.1.1. Posebna pravna regulativa pomorskog dobra. Poseban pravni režim pomorskog dobra kao općeg dobra od 15. listopada 2003. god. cjelovito je uređen Zakonom o pomorskom dobru i morskim lukama.²² Normativom ZPDML-a pomorsko dobro se određuje kao opće dobro od interesa za Republiku Hrvatsku, koje ima njezinu osobitu zaštitu te koje se upotrebljava ili koristi pod uvjetima i na način kako je to ovim posebnim zakonom određeno (čl. 3. st. 1. ZPDML-a). Pomorsko dobro čine unutarnje morske vode i teritorijalno more, njihovo dno i podzemlje, te dio kopna koji je po svojoj prirodi namijenjen općoj upotrebi ili je proglašen takvim, kao i sve što je s tim dijelom kopna trajno spojeno na površini ili ispod nje. U tom smislu dijelom kopna smatra se morska obala, luke, nasipi, sprudovi, hridi, grebeni, plaže, ušća, rijeke koje se izlijevaju u more, kanali spojeni s morem, te u moru i morskom podzemlju živa i neživa prirodna bogatstva (čl. 3. st. 2. i 3. ZPDML-a). Morska obala se proteže od crte srednjih viših visokih voda mora i obuhvaća pojas kopna koji je ograničen crtom do koje dopiru najveći valovi za vrijeme nevremena, kao i onaj dio kopna koji po svojoj prirodi ili namjeni služi korištenju mora za pomorski promet i morski ribolov, te za druge svrhe koje su u vezi s korištenjem mora, a koji je širok najmanje

¹⁸ Status općeg dobra prema ZV-u vidjeti: A Perkušić: Opće dobro i na njemu osnovana prava u zemljišnim knjigama, *Pravni vjesnik*, Tromjesečni glasnik za pravne i društveno-humanističke znanosti Pravnog fakulteta Sveučilišta J.J. Strossmayera u Osijeku br. 19-2003-3-4, str. 79-91; A. Perkušić: Pomorsko (opće) dobro i na njemu osnovana prava u zemljišnim knjigama, *Naše more – znanstveni časopis za more i pomorstvo*, br. 1-2/2005, str. 12-21.

¹⁹ M. Žuvela: Koncesije, *Hrvatska pravna revija*, br. 1/2001, cit. str. 102.

²⁰ A. Bravar: Neki aspekti stvarnih prava na pomorskom dobru, *Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu*, br. 6/1997, str. 707; M. Žuvela: o. c. str. 102.

²¹ Čl. 1. st. 2. Zakona o koncesijama N.N. br. 125/08.

²² Kada je stupio na snagu Zakon o pomorskom dobru i morskim lukama (N.N. br. 158/03, 100/04, 141/06 i 38/09 – dalje ZPDML).

šest metara od crte koja je vodoravno udaljena od crte srednjih viših visokih voda, koju crtu utvrđuje Hrvatski hidrografski institut (čl. 4. st. 1. i 3. ZPDML-a). Morska obala uključuje i dio kopna nastao nasipavanjem u dijelu koji služi iskorištavanju mora (čl. 4. st. 2. ZPDML-a). Zakonom je iznimno dopušteno da Ministarstvo nadležno za poslove pomorstva na prijedlog županijskog poglavarstva odredi da se morskom obalom smatra i uži dio kopna, ako to zahtijeva postojeće stanje na obali (potporni zidovi, zidovi kulturnih, vjerskih, povijesnih i sličnih građevina - čl. 4. st. 4. ZPDML-a). Odredbom čl. 5. st. 2. ZPDML-a izrijekom je određeno da se na pomorskom dobru ne mogu stjecati pravo vlasništva ni druga stvarna prava po bilo kojoj osnovi. Sukladno općoj regulativi ZV-a, i u normativu ZPDML-a ugrađeno je pravno načelo jedinstva nekretnine (*superficies solo cedit*) kada čl. 5. st. 1. određuje da se građevine i drugi objekti na pomorskom dobru koji su trajno povezani s pomorskim dobrom smatraju pripadnošću pomorskog dobra. U ovom dijelu valja reći da ZPDML nije iskoristio mogućnosti (svakako prednosti) koje mu je svojim općim odredbama dopustio ZV (čl. 3. st. 4., te čl. 9. st. 4.) glede pravnog razdvajanja zgrada i drugih građevina izgrađenih na općem dobru na temelju koncesije, kojim izuzetkom ove građevine mogu predstavljati posebnu nekretninu dok koncesija traje. U okolnostima uočenih prednosti koje morska obala pruža u gospodarskom razvoju Republike Hrvatske, u kojima je obzirom na zakonsku regulativu konačno očekivati skorourednu evidenciju pomorskog dobra u zemljišnim knjigama suda, te kada nakon prestanka koncesije ponovo do izražaja dolazi načelo pravnog jedinstva nekretnine, i tada zgrade i druge građevine izgrađene i trajno povezane s općim dobrom ponovo postaju sastavnim dijelom pomorskog dobra, ovaj propust svakako predstavlja korak unatrag. Normativom ZPDML-a određen je postupak i način utvrđivanja granica pomorskog dobra. Granice utvrđuje u upravnom postupku Povjerenstvo za granice Ministarstva nadležnog za poslove pomorstva na prijedlog županijskog povjerenstva za granice (čl. 14. st. 1. u svezi čl. 1. st. 1. točka 10. ZPDML-a). Postupak, kriterije za utvrđivanje granice pomorskog dobra i sastava županijskog povjerenstva za granice propisuje Vlada RH.

Pomorskim dobrom upravlja, vodi brigu o zaštiti i odgovara Republika Hrvatska neposredno ili putem jedinica lokalne samouprave u skladu s odredbama zakona (čl. 10. ZPDML-a). Pod upravljanjem pomorskim dobrom podrazumijeva se održavanje, unapređenje, briga o zaštiti pomorskog dobra u općoj upotrebi, te posebna upotreba ili gospodarsko korištenje pomorskog dobra na temelju koncesije ili koncesijskog odobrenja. O dijelu pomorskog dobra u općoj upotrebi koje se nalazi na njenom području, vodi brigu i održava ga jedinica lokalne samouprave. Definiirajući redovno upravljanje (o kojem brigu vodi jedinica lokalne samouprave – gradovi/općine) i izvanredno upravljanje (o kojem brigu vodi jedinica područne-regionalne samouprave - županije), ZPDML razgraničava prava i obveze upravljanja pomorskim dobrom. Redovnim upravljanjem pomorskim dobrom prema odredbi čl. 11. st. 3. ZPDML-a smatra se briga o zaštiti i održavanju pomorskog dobra u općoj upotrebi, dok izvanredno uprav-

ljanje obuhvaća sanaciju pomorskog dobra izvan luka nastalu uslijed izvanrednih događaja i izradu prijedloga granice pomorskog dobra i njezinu provedbu (čl. 11. st. 4. ZPDML-a). U ostalom dijelu u kojem posebno nije određena nadležnost jedinica lokalne i područne samouprave primjenjuje se opća normativa upravljanja i zaštite Republike Hrvatske.

Upotrebu pomorskog dobra ZPDML određuje kroz opću i posebnu upotrebu, te gospodarsko korištenje pomorskog dobra. Opća upotreba podrazumijeva da se svatko ima pravo služiti pomorskim dobrom sukladno njegovoj prirodi i namjeni (čl. 6. st. 3. ZPDML-a), dok je posebna upotreba svaka ona koja nije opća upotreba ni gospodarsko korištenje pomorskog dobra (čl. 6. st. 4. ZPDML-a). Gospodarsko korištenje pomorskog dobra je korištenje za obavljanje gospodarskih djelatnosti, sa ili bez korištenja postojećih građevina i drugih objekata na pomorskom dobru, te sa ili bez gradnje novih građevina i drugih objekata na pomorskom dobru (čl. 6. st. 5. ZPDML-a).

Regulirajući upotrebu pomorskog dobra, ZPDML razlikuje koncesiju i koncesijsko odobrenje (čl. 7. ZPDML-a). Tako ZPDML, sada kao *lex specialis* u odnosu na Zakon o koncesijama, koncesiju određuje kao pravo kojim se dio pomorskog dobra djelomično ili potpuno isključuje iz opće upotrebe i daje na posebnu upotrebu ili gospodarsko korištenje pravnim osobama i fizičkim osobama registriranim za obavljanje obrta. Prava i obveze na temelju koncesije nastaju sklapanjem ugovora o koncesiji (čl. 6. st. 1. i 2. ZPDML-a).

ZPDML precizno uređuje uvjete i postupak za dobivanje koncesije za gospodarsko korištenje pomorskog dobra te posebne upotrebe pomorskog dobra, rok na koji se daje, tko donosi odluku o koncesiji, što sadrži odluka o koncesiji, ugovor o koncesiji, naknada za koncesiju, postupak koncesije, gradnju na pomorskom dobru na osnovi koncesije, podkoncesiju, te posebno određuje mogućnost založnog prava na koncesiji (čl. 16.-17. ZPDML-a). Koncesija se upisuje u upisnik koncesija, kao javne knjige koje se vode u pisanom obliku, a mogu se voditi u elektroničkom obliku (čl. 36. ZPDML-a). S obzirom na neusklađenost zemljišnoknjižnog stanja, kao i radi pravne sigurnosti, od posebnog je značaja odredba čl. 7. st. 4. ZPDML-a prema kojoj se koncesija na pomorskom dobru može dati tek nakon što je utvrđena granica pomorskog dobra i nakon što je pomorsko dobro u tim granicama provedeno u zemljišnim knjigama.

Koncesijsko odobrenje daje se pravnim i fizičkim osobama za obavljanje djelatnosti na pomorskom dobru koje ne isključuje niti ograničava opću upotrebu pomorskog dobra (čl. 7. st. 2., čl. 38. st. 1. ZPDML-a). Odobrava se na rok do najviše 5 godina za obavljanje djelatnosti na morskoj obali, unutarnjim morskim vodama i teritorijalnom moru Republike Hrvatske (čl. 38. st. 2. ZPDML-a).²³

²³ O posebnoj pravnoj regulativi pomorskom dobru vidjeti šire: A. Perkušić: Pomorsko (opće) dobro i na njemu osnovana prava u zemljišnim knjigama, *o. c.* str. 13. – 21.

II.2.1.1.1. Pomorsko (opće) dobro kao objekt posjeda. Kako je već navedeno, odredbom čl. 3. st. 2. ZV-a, te čl. 5. st. 2. ZPDML-a izrijekom je određeno da se na pomorskom dobru, kao općem dobru, ne mogu stjecati pravo vlasništva ni druga stvarna prava po bilo kojoj osnovi. Utoliko pomorsko dobro, kao opće dobro, kako prema općepravnoj normativi ZV-a, tako i prema posebnoj regulativi ZPDML-a predstavlja stvar izvan prometa (*res extra commercium*). Riječ je o stvarima koje su izuzete iz pravnog prometa. Zbog svojih naravnih osobina ili namjene pravni poredak ih je isključio iz pravnog prometa. Kako ove stvari ne mogu biti objektom prava vlasništva i drugih stvarnih prava, to su izuzete iz građanskopravnog uređenja, a način uporabe i korištenja tih stvari pobliže je uređen javnopravnom (upravnopravnom) normativom. Naime, opća dobra nisu sposobna biti objektom stvarnih prava.

Međutim, kako je već navedeno, posjed (*possessio*) je pravno relevantna faktična vlast na stvari, a ne stvarno pravo. Štoviše, u našem pravu, pravno relevantan posjed koji uživa zaštitu ima i osoba koja nema pravo na posjed (*ius possidendi*) stvari ili prava stvarne služnosti koju drži u posjedu. Posjed podrazumijeva neposrednu ili posrednu pravno relevantnu faktičnu vlast na stvari, pa predmet (objekt) posjeda mogu biti sve stvari koje po svojim prirodnim osobinama mogu biti u nečijoj faktičnoj vlasti ukoliko to pravni poredak pravnom normom nije isključio.²⁴

Tako sudska praksa:

Navedena utvrđenja prvostupanjskog suda ne mogu se za sada sa sigurnošću prihvatiti. Naime, kako je to već istaknuto ukidnim rješenjem ovog suda broj Gž-4001/01 od 10. listopada 2001. godine, sama činjenica posjeda tuženika nad garažom koja se nalazi ispod predmetne terase, nije od utjecaja na posjed tužitelja nad predmetnom terasom, jer se u skladu odredbe članka 10. stavak 4. Zakona o vlasništvu i drugim stvarnim pravima ("Narodne novine" broj 91/96, 68/98, 137/99, 22/00 i 73/00 – dalje: ZV) posjednikom smatra i osoba koja svoju faktičnu vlast ima u pogledu dijela neke stvari premda taj dio ne bi mogao biti samostalnim objektom stvarnih prava.

Isto tako, kako je to istaknuto navedenim ukidnim rješenjem, u smislu odredbe članka 15. stavak 2. ZV-a izvođenjem iz prednikova neposrednog posjeda može se steći posredni posjed stvari, ako se za stjecatelja osnuje pravo na posjed te stvari. Međutim, to će se pravo osnovati za stjecatelja tek ako on i dotadašnji posjednik stvari svojim dvostranim očitovanjem volje uspostave takav međusobni odnos u kojem će stjecatelj (sada posredni samostalni posjednik stvari) imati pravo od dotadašnjeg posjednika (sada neposrednog i nesamostalnog posjednika stvari) zahtijevati predaju te stvari. U utvrđenju ove činjenice valja voditi računa da se prema odredbi članka 11. stavak 2. ZV-a za svaki posjed predmnjeva da je samostalan, dok shodno odredbi članka 19. stavak 2. ZV-a

²⁴ Tako, N. Gavella, T. Josipović, I. Gliha, V. Belaj, Z. Stipković: *Stvarno pravo, svezak I*, Narodne novine, Zagreb 2007., str.162.

postoji zakonska predmnjeva trajnosti, a koje okolnosti je prvostupanjski sud propustio raspraviti (Županijski sud u Splitu br. Gž. 2676/03 od 4. svibnja 2004. godine, izvorno).

Pomorsko dobro, kao opće dobro, po svojim prirodnim osobinama je u određenom dijelu prikladno za nečiju faktičnu privatnu vlast koja se u našem pravu smatra posjedom. Često u praksi to i jeste slučaj (npr. gospodarski objekt koji neka osoba drži u svom posjedu izgrađen je na pomorskom dobru). S druge strane, pravni poredak normativom ZV-a, kao ni posebnom normativom ZPDML-a, nije isključio pomorsko dobro kao objekt posjedovanja. Utoliko je zaključiti da u našem pravu pomorsko dobro, kao opće dobro, u dijelu koji po svojim prirodnim osobinama može biti u nečijoj faktičnoj vlasti (dakle, u dijelu koji inače ne može biti objektom subjektivnih stvarnih prava) može biti objekt posjeda.

Ovdje posebno valja upozoriti na pravne posljedice prijelazne odredbe čl. 118. st. 7. i 8. ZPDML-a, prema kojoj su se postojeće građevine na pomorskom dobru izgrađene ili stečene s valjanim pravnim osnovom koje su se koristile za stanovanje, dale na posebnu uporabu za sve vrijeme dok se koriste za stanovanje, bez naknade, dok je korisnik građevine bio dužan zatražiti koncesiju za posebnu uporabu u roku od godine dana, od dana stupanja na snagu navedenog Zakona. Isto tako, ukoliko su se građevine u navedenom pravnom režimu koristile za obavljanje gospodarskih djelatnosti, za njihovo daljnje korištenje, nakon stupanja na snagu ZPDML-a, bilo je potrebno zatražiti koncesiju za obavljanje gospodarskih djelatnosti.

III. PRAVNO RELEVANTNO RAZLIKOVANJE VRSTA POSJEDA

S obzirom na način stjecanja, zaštitu i prestanak posjeda, pored naprijed izloženog posjeda stvari i posjeda prava, u našem pravu relevantna je distinkcija individualnog posjeda i suposjeda,²⁵ neposrednog i posrednog posjeda²⁶ te samostalnog

²⁵ Ukoliko na istom stupnju posjeda samo jedna osoba ima posjed stvari ili prava riječ je o individualnom posjedu. Kada na istom stupnju posjed stvari ili prava ima više osoba riječ je o suposjedu, a osobe koje su u posjedu te stvari ili prava nazivaju se suposjednici (čl. 10. st. 6. ZV-a).

²⁶ Osoba koja svoju faktičnu vlast izvršava osobno (osobno ima faktičnu vlast) ili posredovanjem pomoćnika u posjedovanju neposredni je posjednik (čl. 10. st. 2. ZV-a). Za pomoćnika u posjedovanju se smatra da ne izvršava nikakvu svoju vlast glede neke stvari pa se radnje ove osobe glede određene stvari smatraju radnjama posjednika. U okolnostima kada neka osoba, izvršavajući faktičnu vlast na stvari (npr. plodouživatelj, založni vjerovnik, zakupoprimac, najmoprimac, čuvar, posudovnik ili u kojem drugom sličnom odnosu u kojem je prema drugome ovlašten i obavezan kroz neko vrijeme posjedovati je), ujedno izvršava tu faktičnu vlast za drugoga (npr. založnog dužnika, zakupodavca, najmodavca), taj drugi je posredan posjednik (čl. 10. st. 3. ZV-a). Stoji li posredni posjednik prema nekome trećemu u takvom odnosu, i taj treći je posredni posjednik, pa je riječ o višestruko stupnjevanom posjedu.

i nesamostalnog posjeda.²⁷ S druge strane, po kakvoći posjeda razlikujemo zakonit i nezakonit posjed,²⁸ istinit i neistinit posjed²⁹ te pošten i nepošten posjed.³⁰ Posjed koji je zakonit, istinit i pošten u pravnoj teoriji i sudskoj praksi naziva se kvalificiranim ili publicijanskim posjedom iz razloga što je ovaj posjed pogodan (kvalificiran) za publicijansku tužbu i za stjecanje vlasništva dosjelošću.

Zakon posebno regulira i idealni (nasljednički) posjed. Naime, prema odredbi čl. 17. ZV-a, ostaviteljevi posjedi stvari i prava prelaze na njegova nasljednika zbog ostaviteljeve smrti i u njezinu času, i to onakvi kakvi su u tom času bili u ostavitelja. Tako Zakon nasljednika proglašava posjednikom svih stvari i prava koje je posjedovao ostavitelj u trenutku svoje smrti, iako nasljednik još nema faktičnu vlast na stvari, odnosno iako još ne izvršava posjed prava stvarne služnosti koje je izvršavao ostavitelj. Ovaj posjed naziva se i idealnim posjedom.

IV. STJECANJE POSJEDA

Prema odredbi čl. 13. ZV-a, posjed je stečen kad stjecatelj uspostavi svoju faktičnu vlast glede stvari, bilo da ju je osnovao jednostranim činom, kada je riječ o izvornom (originarnom) stjecanju posjeda, ili mu je prenesena, kada je riječ o izvedenom (derivativnom) stjecanju posjeda.

Tako izvorno (originarno) izvedeni posjed ne proizlazi iz ranije postojećeg posjeda na/glede stvari, već stjecatelj svoju faktičnu vlast na/glede stvari uspostavlja svojim jednostranim činom i bez obzira na činjenicu (uzećem ili oduzećem) je li prije toga na/glede stvari bio uspostavljen posjed druge osobe. S druge strane, izvedeni

²⁷ Tko stvar ili pravo posjeduje priznajući višu vlast posrednoga posjednika, nesamostalni je posjednik. S druge strane, tko stvar posjeduje kao da je njezin vlasnik ili posjeduje pravo kao da je nositelj toga prava, samostalni je posjednik. Pritom u našem pravu postoji oboriva predmnjeva (*praesumptio iuris*) samostalnog posjeda (dok se drukčije ne dokaže – čl. 11. ZV-a).

²⁸ Posjed je zakonit ako posjednik ima valjan pravni temelj svoga posjedovanja. Dakle, ako po bilo kojem osnovu ima pravo na posjed (*ius possidendi*). S druge strane, posjed je nezakonit u okolnostima kada posjednik nema valjan pravni temelj svoga posjedovanja (čl. 18. st. 1. ZV-a).

²⁹ Posjed je istinit ako nije pribavljen ni silom (*vis*), ni potajno (*clam*), ni zlouporabom povjerenja (*praecario modo*). Dakle, istinit je samo onaj posjed koji nije stečen na protupravan način (čl. 18. st. 2. ZV-a). S druge strane, neistinit je svaki posjed koji je stečen na protupravan način (*vis*, *clam*, *praecario modo*).

³⁰ Posjed je pošten (savjestan posjed – *possessio bonae fidei*) ako posjednik, kad ga je stekao, nije znao, niti je s obzirom na okolnosti imao dovoljno razloga posumnjati, da mu ne pripada pravo na posjed. Međutim, poštenje prestaje čim posjednik sazna da mu pravo na taj posjed ne pripada, od kojeg trenutka se pošten posjed pretvara u nepošten posjed – *malae fidei possessio* (čl. 18. st. 3. ZV-a).

(derivativni) posjed proizlazi iz ranije postojećeg posjeda, pa se posjed uspostavlja dvostranim činom ranijeg (dotadašnjeg) posjednika i stjecatelja. U ovim okolnostima dotadašnji posjednik stjecatelju (svom sljedniku) predaje (tradira) faktičnu vlast na/glede stvari, a stjecatelj prima faktičnu vlast na/glede stvari. Pritom može doći do prijenosa (translacije) postojećeg posjeda ili do osnivanja (konstituiranja) stjecateljevog posjeda iz prednikova postojećeg posjeda.

IV.1. Stjecanje posjeda stvari. Ako je činom stjecanja stjecatelj stekao faktičnu vlast na stvari, stečen je posjed stvari. Čin stjecanja može biti jednostran – izvorno stjecanje posjeda i dvostran – izvedeno stjecanje posjeda.

U okolnostima izvornog (originarnog) stjecanja posjeda na stvari stjecatelj svoju faktičnu vlast na stvari uspostavlja svojim jednostranim činom i bez obzira na činjenicu je li prije toga na stvari bio uspostavljen posjed druge osobe (ne dolazi do pravnog slijeda u odnosu na dotadašnjeg posjednika). Posjed se izvorno (originarno) može steći kako na stvari koja do tog trenutka nije bila u posjedu druge osobe – uzimanjem stvari iz prirode,³¹ tako i na stvari koja je do tada bila u posjedu neke druge osobe – oduzimanjem stvari od dotadašnjeg posjednika.³²

U okolnostima dvostranog čina stjecanja – izvedenog stjecanja posjeda, posjed se prenosi predajom same stvari ili sredstva kojim stjecatelj ima vlast na stvari, a predaja se smatra izvršenom kada se stjecatelj voljom prenositelja nađe u položaju izvršavati vlast glede stvari, tako da u ovom slučaju dolazi do sukcesije primopredajom – tradicijom stvari (čl. 14. st. 1. ZV-a). Posjed prednika prenosi se na stjecatelja ili se na temelju posjeda kojeg ima prednik stvara (konstituiraju) posjed za stjecatelja.

U navedenom se stvar može predati u posjed stjecatelju kako očitovanjem volje,³³ tako i tjelesnom predajom.³⁴

IV.2. Stjecanje posjeda prava. Prema odredbi čl. 10. st. 5. ZV-a, posjed prava stvarne služnosti ima osoba koja faktično izvršava sadržaj prava stvarne služnosti

³¹ U ovom slučaju, kada stvar nije u nečijem posjedu, stjecatelj svojim jednostranim činom uspostavlja svoju faktičnu vlast na stvari i tako postaje posjednikom te stvari.

³² U ovom slučaju, kada je stvar već u nečijem posjedu, stjecatelj svojim jednostranim, samovlasnim činom oduzima stvar iz posjeda te osobe.

³³ Tjelesna predaja stvari nije potrebna u okolnostima kada se stjecatelj već nalazi u položaju neposrednog izvršavanja faktične vlasti na stvari, odnosno kada se stjecanje posjeda sastoji u promjeni konstrukcije posjeda. U ovim okolnostima posjed se prenosi već suglasnim očitovanjem volje dotadašnjeg posjednika i stjecatelja koje je usmjereno na stjecanje posjeda stvari. Stjecanje posjeda stvari činom izvršenim očitovanjem volje nije vidljivo trećim osobama, pa prema trećim osobama djeluje samo ako su o tome obaviještene, ili ako im je to inače poznato (čl. 15. st. 3. ZV-a).

³⁴ U ovom slučaju radi se o dvostranom voljnom činu dotadašnjeg posjednika i stjecatelja kojim dotadašnji mirni posjednik predaje stvar u ruke stjecatelja. Tjelesnom predajom smatra se i dovođenje stvari u krug stjecateljeve faktične vlasti, predaja putem sredstva posjedovanja, uzimanja stvari uz dozvolu dotadašnjeg posjednika, te predaje stvari putem zastupnika.

glede neke nekretnine.

Posjed prava može se steći osnivanjem posjeda prava koji do tada nije postojao, ali i prelaženjem već osnovanog posjeda prava stvarne služnosti na novu osobu. Osnivanje posjeda prava stvarne služnosti može se, kao i kod stjecanja posjeda stvari, dogoditi jednostranim ili dvostranim činom stjecanja. Upravo ovisno o tom činu, tj. o tome je li njime stjecateljeva faktična vlast jednostrano nametnuta ili je osnovana dvostranim činom, posjed prava će biti osnovan izvorno ili izvedeno.

Posjed nekog prava stvarne služnosti osniva se onim činom kojim je po prvi puta faktično izvršen sadržaj tog prava, ali da bi neki čin imao značenje faktičnog izvršavanja prava stvarnih služnosti, u smislu odredbe čl. 10 st. 5. ZV-a, potrebno je da poslužna nekretnina bude podvrgnuta izvršavanju služnosti za potrebe povlasne nekretnine, kako faktičnim izvršavanjem ovlaštenika povlasne nekretnine, tako i pokoravanjem toj radnji ovlaštenika poslužne nekretnine.³⁵

ZV posebnim odredbama precizira stjecanje posjeda prava afirmativne stvarne služnosti jednostranim i dvostranim činom,³⁶ stjecanje posjeda prava negativne stvarne služnosti jednostranim i dvostranim činom,³⁷ stjecanje posjeda prava prela-

³⁵ O stjecanju posjeda vidjeti slično i šire; A. Perkušić: *Osnove građanskog prava*, Pomorski fakultet u Splitu 2009., cit. str. 151.-155.

³⁶ Kad posjednik jedne nekretnine jednostrano učini glede nekretnine koju drugi posjeduju nešto što taj ne bi trebao trpjeti, a taj to ipak otrpi, posjednik prve nekretnine je time u korist te nekretnine, kao povlasne, izvorno stekao posjed prava stvarne služnosti na drugoj nekretnini kao poslužnoj (čl. 16. st. 1 ZV-a). Kad posjednik jedne nekretnine po sporazumu s posjednikom druge nekretnine učini glede te druge nekretnine nešto što njezin posjednik inače ne bi trebao trpjeti, pa to taj otrpi, posjed prava stvarne služnosti činiti to glede druge nekretnine, kao poslužne, nastao je u korist prve nekretnine, kao povlasne, izvođenjem iz posjeda te druge nekretnine (čl. 16. st. 3. ZV-a). Za osnovan posjed prava afirmativne stvarne služnosti na ovaj način uzima se da je on predan stjecatelju (čl. 16. st. 5. ZV-a).

³⁷ Kad posjednik jedne nekretnine jednostrano zabrani posjedniku druge nekretnine činiti na toj nekretnini nešto što bi taj inače mogao činiti, pa to taj zbog toga propusti učiniti, posjednik prve nekretnine je time u korist te nekretnine, kao povlasne, izvorno stekao posjed prava stvarne služnosti da se to propušta činiti na drugoj nekretnini kao poslužnoj (čl. 16. st. 2. ZV-a). Kad posjednik nekretnine počne na temelju sporazuma s posjednikom druge nekretnine propuštati da na nekretnini koju posjeduje čini nešto što bi inače mogao činiti, posjed prava stvarne služnosti da se to propušta činiti na drugoj nekretnini kao poslužnoj nastao je u korist prve nekretnine kao povlasne izvođenjem iz posjeda te druge nekretnine (čl. 16. st. 4. ZV-a). I u ovom slučaju se uzima da je posjed prava stvarne služnosti predan stjecatelju (čl. 16. st. 5. ZV-a).

ženjem posjeda povlasne stvari,³⁸ te stjecanje posjeda prava stvarne služnosti nasljeđivanjem.³⁹

V. ZAŠTITA POSJEDA

V.1. Posjed koji se štiti. Ukoliko posebnom zakonskom normativom nije što specijalno regulirano, u našem pravu štiti se svaki posljednji mirni posjed stvari, odnosno posjed prava stvarne služnosti.⁴⁰ Normativom ZV-a pruža se zaštita posljednjem mirnom posjedniku od svakog samovlasnog smetanja i bez obzira na činjenicu kakve je taj posjed kakvoće, te ima li posjednik pravo na taj posjed.

U okolnostima kada neka osoba smatra da ima pravo na posjed - *ius possidendi* (npr. vlasnik stvari), nije ovlaštena mirnom posjedniku samovlasno oduzeti taj posjed ili ga u njemu uznemiravati, već svoje pravo na posjed može ostvariti u redovitom parničnom postupku. Pri tom se pravo na posjed može utvrđivati i ostvarivati pred sudom, ili drugim nadležnim tijelom, neovisno o trajanju i ishodu postupka za zaštitu posjeda (čl. 26. ZV-a).

ZV-a pruža posjedovnu zaštitu posrednom i neposrednom posjedniku (čl. 23. ZV-a),⁴¹ posjedniku i suposjedniku (čl. 24. st. 1. ZV-a),⁴² te faktičnom i nasljedničkom

³⁸ Posjed prava stvarnih služnosti uspostavljen u korist određene nekretnine kao povlasne prelazi zajedno s posjedom te povlasne nekretnine na stjecatelja kad ona bude predana drugome u posjed. No, onaj tko izvorno stekne posjed nekretnine, ne stječe samim time i posjed prava stvarne služnosti koja postoji u njezinu korist (čl. 16. st. 6. ZV-a).

³⁹ Ostaviteljevi posjedi stvari i prava prelaze na njegove nasljednike zbog ostaviteljeve smrti u njezinu času, onakvi kakvi su u tom času bili u ostavitelja (čl. 17. st. 1. ZV-a).

⁴⁰ Tako je iznimka ustanovljena posebnom normativom Zakona o vodama gdje prema izričitoj odredbi čl. 64. st. 4. tog Zakona, osoba koja neovlašteno koristi javno vodno dobro ne može ostvariti posjedovnu zaštitu.

⁴¹ Prema odredbi čl. 23. st. 1. ZV-a, posredni posjednik u posjedovnoj zaštiti ima pravo zahtijevati za sebe i predaju stvari od treće osobe u slučaju kada neposredni posjednik ne može ili neće ponovno preuzeti posjed koji mu je bio oduzet. No, prema odredbi čl. 23. st. 2. ZV-a posredni posjednik neće biti ovlašten staviti zahtjev za posjedovnom zaštitom protiv neposrednog posjednika, ako bi za odlučivanje o tom zahtjevu bilo nužno raspravljati o njihovom pravnom odnosu.

⁴² Svaki je suposjednik ovlašten štititi suposjed putem suda od samovlasnog smetanja treće osobe, a od drugih suposjednika jedino ako su ga potpuno isključili od dotadašnjeg suposjeda ili su mu bitno ograničili dotadašnji način izvršavanja faktične vlasti. No, ni suposjednik neće biti ovlašten staviti zahtjev za posjedovnom zaštitom od smetanja koje je počinio njegov suposjednik ako bi za odlučivanje o tom zahtjevu bilo nužno raspravljati o njihovom pravnom odnosu.

(idealnom) posjedniku (čl. 25. ZV-a).⁴³

Kako je u našem pravu s posjedom stvari izjednačeno faktično izvršavanje sadržaja prava stvarnih služnosti glede neke nekretnine (posjed prava), to se na posjed prava stvarne služnosti na odgovarajući način primjenjuju odredbe o posjedu stvari (čl. 10. st. 5. ZV-a).

V.2. Zabrana samovlasti i čin smetanja posjeda. Prema odredbi čl. 20. st. 1. i 2. ZV-a, tko posjedniku bez njegove volje oduzme posjed ili ga u posjedovanju uznemirava, samovlasno je smetao njegov posjed. Samovlast je zabranjena, pa bez obzira na to kakav je posjed, nitko ga nema pravo samovlasno smetati, što uključuje i osobe koje smatraju da imaju jače pravo na posjed. Pri tom se samovlasnim smatra i čin oduzimanja ili smetanja posjeda koji je učinjen u nekom javnom, društvenom ili sličnom interesu, ako nije dopušten zakonom ili na temelju zakona. Ne smatra se samovlasnim smetanjem posjeda tek onaj čin oduzimanja ili smetanja posjeda koji je dopušten zakonom ili odlukom suda, odnosno drugoga tijela (čl. 20. st. 4. ZV-a). Kad je riječ o činu koji je dopušten zakonom treba naglasiti kako u takvim okolnostima zakon izrijeком treba dozvoljavati poduzimanje čina kojim se posjedniku oduzima ili na određeni način mijenja, odnosno ograničava, njegova dotadašnja faktična vlast, a nije dovoljno da zakon daje samo pravo na posjed (primjere oduzimanja ili smetanja posjeda koji je dopušten zakonom možemo naći u okolnostima nužne obrane, krajnje nužde, prava zadržanja i sl.).⁴⁴

Što se smatra smetanjem posjeda regulira odredba čl. 20. st. 2., te čl. 21. st. 1. ZV-a. Tako je posjed smetan ako neka osoba posjedniku samovlasno oduzme posjed ili ga u posjedovanju uznemirava. Posjed se smatra oduzetim ako je potpuno prestala faktična vlast dotadašnjeg posjednika, dok se posjed smatra uznemirenim ako dotadašnja faktična vlast nije prestala, ali je u određenom dijelu ograničena tuđom faktičnom vlašću na/glede iste stvari. Čin smetanja posjeda može biti učinjen činjenjem i nečinjenjem.

⁴³ Posjed koji je s ostavitelja prešao na nasljednike - nasljednički posjed ovlašten je štititi svaki nasljednik, odnosno sunasljednik od samovlasnog smetanja treće osobe. Ako objektom posjeda na temelju svojih ovlaštenja upravlja izvršitelj oporuke ili skrbnik ostavine, tada su te osobe ovlaštene tražiti zaštitu posjeda koji je s ostavitelja prešao na nasljednike. Međutim, time se ne dira u pravo svakog pojedinog nasljednika ili sunasljednika na zaštitu, ali u tom slučaju oni mogu zahtijevati povrat oduzetog jedino prema izvršitelju oporuke, odnosno skrbniku ostavine (čl. 25. ZV-a).

⁴⁴ Smetanje posjeda nije samovlasno; - ako je učinjeno prema volji (suglasnosti) posjednika (čl. 20. st. 2. ZV-a), - ako je do njega došlo u uvjetima dopuštene samopomoći (čl. 20. st. 3. ZV-a), - ako je čin oduzimanja ili smetanja posjeda dopušten zakonom, odlukom suda, odnosno drugog tijela donesenog na temelju zakona koji to dopušta (čl. 20. st. 4. ZV-a).

V.3. Ostvarivanje prava na zaštitu posjeda. Prema odredbi čl. 21. st. 1. ZV-a, koga drugi samovlasno smeta u posjedu, bilo da ga uznemirava u posjedu ili mu ga je oduzeo, ima pravo na zaštitu posjeda (čl. 21. st. 1. ZV-a).

Posjedovna zaštita ograničena je prekluzivnim subjektivnim rokom od 30 dana, računajući od dana kad je smetani posjednik saznao za čin smetanja i počinitelja, te objektivnim rokom od godinu dana, računajući od dana nastalog smetanja (čl. 21. st. 3. ZV-a, čl. 27. st. 1. ZV-a). Posjed se štiti dopuštenom samopomoću (čl. 27. ZV-a), te putem suda (čl. 22. ZV-a).

V.3.1. Zaštita posjeda putem samopomoći. Zaštita posjeda putem samopomoći u našem pravu dopuštena je u rokovima u kojim je dopuštena i sudska zaštita. Radi se o ovlaštenju posjednika da svojom vlašću (dakle, bez posredovanja državne vlasti) zaštititi svoj zadnji mirni posjed. Pri tom on svoj posjed može štiti defenzivno (obranom postojećeg posjeda), ali i ofenzivno (ponovnim uspostavljanjem već oduzetog posjeda). U smislu odredbe čl. 27. st. 1. ZV-a, samopomoć je dopuštena u kumulativno ispunjenim pretpostavkama: - posjedu treba prijetiti neposredna opasnost, - da je u toj situaciji samopomoć nužna jer bi sudska zaštita stigla prekasno, - te da u zaštiti posjeda ne bude primijenjena sila veće jakosti nego li je primjereno okolnostima.

V.3.2. Sudska zaštita posjeda. Ova zaštita ostvaruje se u posebnom postupku za zaštitu posjeda pred nadležnim sudom. Riječ je o sumarnom hitnom postupku koji je posebno reguliran odredbama čl. 438. – 445. Zakona o parničnom postupku.⁴⁵ Posjedovna zaštita se pruža prema posljednjem stanju posjeda i nastalom smetanju, bez obzira na pravo na posjed, pravni temelj posjeda, poštenje posjednika, kao i bez obzira na to koliko bi smetanje posjeda bilo u kakvu društvenom, javnom ili sličnom interesu. Pravo na poduzimanje posjedovnih čina (pravo na posjed) u ovom se postupku smije isticati, te se o njemu smije raspravljati, jedino u svezi s prigovorom da oduzimanje, odnosno smetanje posjeda, nije bilo samovlasno. Postavljenim tužbenim zahtjevom tužitelj u ovom postupku zahtjeva: - da se utvrdi

⁴⁵ Glava dvadeset osma ZPP-a (čl. 438. – 445.) posebno regulira postupanje suda u parnicama zbog smetanja posjeda. Tako odredba čl. 440. ZPP-a regulira da pri određivanju rokova i ročišta po tužbama zbog smetanja posjeda, sud je dužan uvijek obraćati osobitu pozornost na potrebu hitnog rješavanja prema prirodi svakog pojedinog slučaja. Raspravljanje o tužbi zbog smetanja posjeda ograničeno je samo na raspravljanje i dokazivanje činjenica posljednjeg stanja posjeda i nastalog smetanja. Isključeno je raspravljanje o pravu na posjed, o pravnoj osnovi, savjesnosti ili nesavjesnosti posjeda ili o zahtjevima za naknadu štete (čl. 441. ZPP-a). Tijekom postupka sud može po službenoj dužnosti i bez saslušanja protivne stranke odrediti privremene mjere koje se primjenjuju u ovršnom postupku radi otklanjanja hitne opasnosti protupravnog oštećenja ili sprečavanja nasilja ili otklanjanja nenadoknadive štete (čl. 442. ZPP-a).

čin smetanja njegova posjeda, - naredi uspostava posjedovnoga stanja kakvo je bilo u času smetanja, te – da se zabrani takvo ili slično smetanje posjeda ubuduće (čl. 22. ZV-a).⁴⁶

V.3.3. Zaštita posjeda na pomorskom (općem) dobru kao objektu posjeda.

Nаша sudska praksa do stupanja na snagu ZV-a smatrala je da dobra u općoj uporabi ne mogu biti objekt posjeda. Svoje stajalište sudska praksa temeljila je na činjenici da su opća dobra kao stvari izvan prometa (*res extra commercium*), pa time da ne mogu biti niti objekt posjeda. Pri tom se, bez osnove u tadašnjim propisima, nije zadržala samo na dobrima u općoj uporabi (*res publicae publico usui destinatae*), već je šire tumačena i na sva ostala dobra koja su u to vrijeme uz dobra u općoj uporabi smatrana javnim dobrima (*res publicae*). Utoliko sudska praksa u to vrijeme nije dopuštala posjedovnu zaštitu na tim dobrima:

– *Zemljište koje se nalazi na koritu rijeke (prirodni vodotoci) ne može biti u posjedu građanskih osoba, jer se radi o dobru u općoj uporabi s obzirom na čl. 4. Osnovnog zakona o vodama (Sl. list br. 13/65). Kako takvo zemljište ne može biti u pravnom prometu, a time ni u posjedu ne može se na njemu ni steći posjed. (Okružni sud u Varaždinu, Gž-1303/73 od 11. 4. 1973. god., PSP br.5/74).*

– *Na vodnom dobru koje može biti samo u društvenom vlasništvu i u općoj uporabi ne mogu se steći stvarna prava, pa ni posjed i posjedovna zaštita (Vs, Gzz-22/83 od 16. ožujka 1983. god., PSP br.23/84).*

– *Ako sudsko dvorište nema svojstvo dobra u općoj uporabi i u posjedu je suda kao tijela općine, općina ima pravo tražiti posjedovnu zaštitu zbog smetanja posjeda na takvom dvorištu (okružni sud u Zadru, Gž- 1527/86 od 15. 4. 1986. god., PSP br.34/86).*

Nakon stupanja na snagu ZV-a sudska praksa smatra da u smislu odredbi čl. 3. st. 4., čl. 9. st. 4. ZV-a, te odredbi čl. 9. st. 1. ZPDML-a zasnivanje posjeda i pravo na posjedovnu zaštitu ima koncesionar pomorskog dobra u dijelu za koji iz sadržaja koncesije proizlazi da ima pravo isključiti to dobro iz opće uporabe:

– *Međutim, u smislu odredbi čl. 3. st. 4., čl. 9. st. 4. ZV-a, te odredbi čl. 9. st. 1. ZPDML-a, prema stajalištu ovog suda, zasnivanje posjeda i pravo na posjedovnu zaštitu ima koncesionar pomorskog dobra, u dijelu za koji iz sadržaja koncesije proizlazi da ima pravo isključiti to dobro iz opće uporabe. U ovim okvirima posjedovna zaštita se pruža u skladu s općom normativom ZV-a o zaštiti posjeda (čl. 19. – 27. ZV-a). Tako suglasno odredbi čl. 22. st. 1. i 2. ZV-a posjednik kojemu je posjed samovlasno smetan ovlašten je svoj posjed štiti putem suda, zahtijevajući da se utvrdi čin smetanja njegova posjeda, naredi uspostava posjedovnoga stanja kakvo je bilo u trenutku smetanja, te*

⁴⁶ O posjedovnoj zaštiti vidjeti slično i šire A. Perkušić: *Osnove građanskog prava*, Pomorski fakultet u Splitu 2009., cit. str. 156.-158.

zabrani takvo ili slično smetanje ubuduće. Posjedovna zaštita se pruža prema posljednjem stanju posjeda i nastalom smetanju, bez obzira na pravo na posjed, pravni temelj posjeda, poštenje posjednika, kao i bez obzira na to koliko bi to smetanje posjeda bilo u kakvu društvenom, javnom ili sličnom interesu (Županijski sud u Splitu, Gž-5420/06 od 8. lipnja 2007. god., izvorno).

Međutim, kako je naprijed navedeno,⁴⁷ pomorsko dobro, kao opće dobro, u određenom dijelu (npr. dijelovi morske obale) po svojim prirodnim osobinama prikladno je za privatnu faktičnu vlast koja se u našem pravu smatra posjedom. Isto tako, pravni poredak normativom ZV-a, kao ni posebnom normativom ZPDML-a, nije isključio pomorsko dobro kao objekt posjedovanja. Tako u našem pravu pomorsko dobro, kao opće dobro, u dijelu koji je po svojim prirodnim osobinama prikladno za privatnu faktičnu vlast koja se u našem pravu smatra posjedom može biti objekt posjeda.

S druge strane, normativom ZV-a pruža se zaštita posljednjem mirnom posjedniku stvari, odnosno posjedniku prava stvarne služnosti, od svakog samovlasnog smetanja njegovog posjeda i bez obzira na činjenicu kakve je taj posjed kakvoće, te ima li posjednik pravo na taj posjed. Tako se u našem pravu štiti svaki posljednji mirni posjed stvari, odnosno posjed prava stvarne služnosti, ukoliko posebnom zakonskom normativom nije što specijalno regulirano. Opće stvarnopravnom normativom ZV-a, kao ni posebnom normativom ZPDML-a, nije isključena posjedovna zaštita pomorskog dobra kao objekta posjedovanja. Tako u našem pravu i u okolnostima kada je objekt posjeda pomorsko dobro, kao opće dobro (odnosno dijelovi općeg dobra koji inače ne mogu biti objektom subjektivnih stvarnih prava), svaki mirni posjednik stvari, odnosno posjednik prava stvarne služnosti, uživa posjedovnu zaštitu od svakog samovlasnog smetanja njegovog posjeda i bez obzira na činjenicu kakve je taj posjed kakvoće, te ima li posjednik pravo na taj posjed. Posjed se štiti dopuštenom samopomoću, te putem suda.

⁴⁷ Vidjeti *supra* II.2.1.1.1.

VI. PRIJEDLOG NOVOG ZAKONA O POMORSKOM DOBRU I MORSKIM LUKAMA

S trenutkom pisanja ovog rada stručnoj javnosti je dostupan prijedlog novog Zakona o pomorskom dobru i morskim lukama⁴⁸ od 2. rujna 2009. godine. Ovim Zakonom, čijim bi stupanjem na snagu prestao važiti ZPDML, uređuje se pravni status pomorskog dobra, utvrđivanje njegovih granica, upravljanje i zaštita pomorskog dobra, upotreba i gospodarsko korištenje, razvrstaj morskih luka, lučko područje, osnivanje lučkih uprava, lučke djelatnosti i njihovo obavljanje, gradnja i korištenje lučke nadogradnje i podgradnje, te pitanja o redu u morskim lukama.

Jednako, kako to određuje čl. 3. st. 1. i 2. ZPDML-a, člankom 3. st. 1. i 2. Prijedloga novog ZPDML-a pomorsko dobro određeno je kao opće dobro od interesa za Republiku Hrvatsku, koje ima njezinu osobitu zaštitu, a upotrebljava se ili koristi pod uvjetima i na način propisan ovom posebnom normativom. Pomorsko dobro čine unutarnje morske vode i teritorijalno more, njihovo dno i podzemlje, te dio kopna koji je po svojoj prirodi namijenjen općoj upotrebi ili je proglašen takvim, kao i sve što je s tim dijelom kopna trajno spojeno na površini ili ispod nje. Slično, kako je to regulirano odredbom čl. 3. st. 3. ZPDML-a, člankom 3. st. 3. Prijedloga novog ZPDML-a, u tom smislu dijelom kopna smatra se morska obala, luke, nasipi, sprudovi, hridi, grebeni, plaže, kupališta, ušća rijeka koje se izljevaju u more, kanali spojeni s morem, te u moru i morskom podzemlju živa i neživa prirodna bogatstva.

Nadalje, jednako kako to određuje čl. 5. ZPDML-a, člankom 5. Prijedloga novog ZPDML-a određeno je da se građevine i drugi objekti na pomorskom dobru koji su trajno povezani s pomorskim dobrom smatraju pripadnošću pomorskog dobra, te je isključeno stjecanje prava vlasništva i ograničenih stvarnih prava na pomorskom dobru.

Međutim, dok ZPDML nije iskoristio mogućnosti (svakako prednosti) koje mu je svojim općim odredbama dopustio ZV (čl.3. st. 4., te čl. 9. st. 4.) glede pravnog razdvajanja zgrada i drugih građevina izgrađenih na općem dobru na temelju koncesije, kojim izuzetkom ove građevine mogu predstavljati posebnu nekretninu dok koncesija traje, Prijedlog novog ZPDML-a uvažava potrebe prakse, te iznesene sugestije pravne doktrine,⁴⁹ tako da odredbom čl. 5. st. 3. određuje da se iznimno, na osnovi ugovora o koncesiji koji uključuje gradnju objekta suprastrukture na pomorskom dobru, može steći vlasništvo nad tim objektima suprastrukture za vrijeme trajanja koncesije. Kako je već

⁴⁸ Prijedlog Zakona o pomorskom dobru i morskim lukama od 2. rujna 2009. godine (u daljnjem tekstu: Prijedlog novog ZPDML-a).

⁴⁹ Vidjeti A Perkušić: Opće dobro i na njemu osnovana prava u zemljišnim knjigama, o. c. str. 79-91, A. Perkušić: Pomorsko (opće) dobro i na njemu osnovana prava u zemljišnim knjigama, o. c. str. 12-21.

izneseno, u okolnostima uočenih prednosti koje morska obala pruža u gospodarskom razvoju Republike Hrvatske, u kojima je obzirom na zakonsku regulativu konačno očekivati skorbu urednu evidenciju pomorskog dobra u zemljišnim knjigama suda, te kada nakon prestanka koncesije ponovo do izražaja dolazi načelo pravnog jedinstva nekretnine, i tada zgrade i druge građevine izgrađene i trajno povezane s općim dobrom ponovo postaju sastavnim dijelom pomorskog dobra, ovakva novela predstavlja dobro rješenje.

Za razliku od ZPDML-a, koji, kako je već navedeno, svojim odredbama nije regulirao pomorsko dobro kao objekt posjedovanja, Prijedlog novog ZPDML-a odredbom čl. 6. uređuje da nitko nema pravo na posjed pomorskog dobra osim privremeno na temelju ugovora o koncesiji prema odredbama istog Zakona, dok koncesija traje. Ovakvo rješenje otklanja dvojbe kod mogućnosti stjecanja i zaštite posjeda na općem dobru, u skladu je sa zauzetim stajalištima sudske prakse,⁵⁰ te predstavlja korak unaprijed u odnosu na važeću regulativu ZPDML-a.

U navedenoj regulativi stjecanje i zaštita posjeda na dijelu općeg dobra bila bi moguća na temelju i u granicama ovlaštenja ugovora o koncesiji, te dok taj ugovor traje.

VII. ZAKLJUČAK

Pomorsko dobro, kao opće dobro predstavlja stvar izvan prometa (*res extra commercium*). Na njemu se ne mogu se stjecati pravo vlasništva ni druga stvarna prava. Riječ je o stvarima koje ne mogu biti objektom prava vlasništva i drugih stvarnih prava pa je način uporabe i korištenja tih stvari pobliže uređen posebnom javnopravnom (upravnopravnom) normativom.

S druge strane posjed (*possessio*) je pravno relevantna faktična vlast na stvari, a ne subjektivno stvarno pravo. Posjed podrazumijeva neposrednu ili posrednu pravno relevantnu faktičnu vlast na stvari, pa predmet (objekt) posjeda mogu biti sve stvari koje po svojim prirodnim osobinama mogu biti u nečijoj faktičnoj vlasti, ukoliko to pravni poredak nije isključio. Pomorsko dobro, kao opće dobro, u određenom dijelu morske obale je po svojim prirodnim osobinama prikladno biti objektom posjeda. Pravni poredak, kako općepравnom normativom ZV-a, tako i posebnom regulativom ZPDML-a, nije isključio pomorsko dobro kao objekt posjedovanja. Utoliko je zaključiti da u našem pravu pomorsko dobro, kao opće dobro (odnosno dijelovi pomorskog dobra koji inače ne mogu biti objektom subjektivnih stvarnih prava), u određenom dijelu morske obale koja je po svojim prirodnim osobinama pogodna biti u nečijoj faktičnoj vlasti može biti objekt posjeda.

⁵⁰ Odluka Županijskog suda u Splitu br. GŽ-5420/06 od 8. lipnja 2007. god. Vidjeti *supra* V.3.3.

Isto tako, normativom ZV-a pruža se zaštita posljednjem mirnom posjedniku stvari, odnosno posjedniku prava stvarne služnosti, od svakog samovlasnog smetanja njegovog posjeda i bez obzira na činjenicu kakve je taj posjed kakvoće, te ima li posjednik pravo na taj posjed. Tako se u našem pravu štiti svaki posljednji mirni posjed stvari, odnosno posjed prava stvarne služnosti, ukoliko posebnom zakonskom normativom nije što specijalno regulirano. Opće stvarnopravnom normativom ZV-a, kao ni posebnom normativom ZPDML-a, nije isključena posjedovna zaštita pomorskog dobro kao objekta posjedovanja. Tako u našem pravu (*de lege lata*) mirni posjednik dijela pomorskog dobra - morske obale (koja je po svojim prirodnim osobinama pogodna biti u nečijoj faktičnoj vlasti) uživa posjedovnu zaštitu (dopuštenom samopomoći ili putem suda) od svakog samovlasnog smetanja njegovog posjeda.

ZPDML nije iskoristio mogućnosti (svakako prednosti) koje mu je svojim općim odredbama otvorio ZV (čl.3. st. 4., te čl. 9. st. 4.) glede pravnog razdvajanja zgrada i drugih građevina izgrađenih na općem dobru na temelju koncesije, kojim izuzetkom ove građevine mogu predstavljati posebnu nekretninu dok koncesija traje. Utoliko takve građevine, izvan okolnosti da su po svojim prirodnim osobinama pogodne biti u nečijoj faktičnoj vlasti, prema važećoj normativi nemaju poseban status niti kao objekt posjeda. Prijedlog novog ZPDML-a uvažava potrebe prakse, te iznesene sugestije pravne doktrine, tako da odredbom čl. 5. st. 3. određuje da se iznimno, na osnovi ugovora o koncesiji koji uključuje gradnju objekta suprastrukture na pomorskom dobru može steći vlasništvo nad tim objektima, za vrijeme trajanja koncesije. U okolnostima uočenih prednosti koje morska obala pruža u gospodarskom razvoju Republike Hrvatske, u kojima je obzirom na zakonsku regulativu konačno očekivati skorbu urednu evidenciju pomorskog dobra u zemljišnim knjigama suda, te kada nakon prestanka koncesije ponovo do izražaja dolazi načelo pravnog jedinstva nekretnine, i tada zgrade i druge građevine izgrađene i trajno povezane s zemljištem ponovo postaju sastavnim dijelom pomorskog dobra, ovakva novela predstavlja dobro rješenje. Isto tako, Prijedlog novog ZPDML-a odredbom čl. 6. uređuje da nitko nema pravo na posjed pomorskog dobra osim privremeno na temelju ugovora o koncesiji prema odredbama istog Zakona, dok koncesija traje. Ovakvo rješenje otklanja dvojbe kod mogućnosti stjecanja i zaštite posjeda na općem dobru, te predstavlja korak naprijed u odnosu na važeću regulativu ZPDML-a.

LITERATURA

1. Anners E., *Hand wahre Hand. Studien zur Geschichte der germanischen Farnisvervolgung*, Stockholm, 1952.
2. Apathy P., *Die publizianische Klage*, Wien, 1981.
3. Bravar A., Neki aspekti stvarnih prava na pomorskom dobru, *Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu*, broj 6/1997., str. 705-714.
4. Brežanski, J., Smetanje posjeda – problemi zaštite posjeda, *Naša zakonitost*, br. 9/1986., str. 1241-1249.
5. Ehrenzweig A., *System des österreichischen allgemainen Privatrechts, Bd. I, Sachenrecht*, Wien, 1957.
6. Eichler H., *Institutionen des Sachenrechts, III/I*, Berlin, 1957.
7. Gavella, N., O dosjelosti kao ustanovi našeg pravnog uređenja, *Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu*, br. 3/1976, str. 241-270.
8. Gavella, N., O posjedu s obzirom na uređenje koje je uspostavio Zakon o osnovnim vlasničkopravnim odnosima, *Naša zakonitost*, br. 4/1981, str. 51-64.
9. Gavella, N., O posjednikovoj volji, obzirom na uređenje posjedovanja zasnovano na objektivnoj koncepciji posjeda, *Zbornik Pravnog fakulteta u Rijeci*, br. 4/1983., str. 131-143.
10. Gavella, N., *Posjed stvari i prava*, Narodne novine, Zagreb 1990.
11. Gavella, N., Sadržaj vlasnikovog reivindikacijskog i publicijanskog zahtjeva, te posjednikovih protuzahatjeva, *Privreda i pravo*, br.12/1981, str. 19-38.
12. N. Gavella, N., Josipović, T., Gliha, I., Belaj, V., Stipković Z., *Stvarno pravo*, Informator, Zagreb 1998.
13. Gavella, N., Josipović, T., Gliha, I, Stipković Z., *Stvarno pravo, svezak I*, Narodne novine, Zagreb 2007.
14. Hedemann J.W., *Sachenrecht des Bürgerlichen Gesetzbuches*, Berlin, 1950.
15. Klarić, P., Vedriš M., *Građansko pravo*, Narodne novine, Zagreb 2008.
16. Perkušić A., Opće dobro i na njemu osnovana prava u zemljišnim knjigama, *Pravni vjesnik*, Tromjesečni glasnik za pravne i društveno-humanističke znanosti Pravnog fakulteta Sveučilišta J.J. Strossmayera u Osijeku br. 19-2003-3-4, str. 79-91.
17. Perkušić A., *Osnove građanskog prava*, Pomorski fakultet u Splitu, 2009., str. 146-148.
18. Perkušić A Pomorsko (opće) dobro i na njemu osnovana prava u zemljišnim knjigama, *Naše more*, br. 1–2/2005, str. 13– 21.
19. Zakon o pomorskom dobru i morskim lukama Narodne novine br. 158/03, 100/04, 141/06 i 38/09.

20. Zakon o vlasništvu i drugim stvarnim pravima, Narodne novine br. 91/96, 68/98, 137/99, 22/00, 73/00, 114/01, 79/06, 141/06, 146/08 i 38/09.
21. Žuvela Ž., O posjedu i njegovoj zaštiti, *Informator* br. 3320-3321/1986.
22. Žuvela M., Neke napomene o smetanju posjeda posrednog posjednika, *Odvjetnik*, br. 5-6/1985, str. 1-10.
23. Žuvela Ž., Koncesije, *Hrvatska pravna revija*, br. 1/2001, str. 102-112.

Summary:

**ACQUISITION AND PROTECTION OF POSSESSION WITHIN
MARITIME (PUBLIC) DOMAIN – DE LEGE LATA – DE LEGE FERENDA
(With Special Regard to the Draft Bill on Maritime Domain and Sea Ports)**

Maritime domain, as the public domain, according to the general enactment of Ownership Law and other real rights, and special enactment of the Law on Maritime Domain and Sea Ports, represents a non-tradable subject, which as such, cannot be the object of Ownership Law and other real rights. As the possession is legally relevant factual governance (power) of property, and not subjective real right, and as afore mentioned enactment does not expressly exclude the maritime domain as the object of ownership, there is a doubt whether the legal protection of possession of things is allowable, i.e., the possession (praedial servitude) of maritime domain as the public domain. In further analyses of de lege lata enactment which regulates the domain, the public domain, and the special maritime domain, the authors analyse the possibility of acquisition, as well as protection, of possession, i.e., of possession (praedial servitude) of maritime domain, as the public domain, with the analyses of solutions brought forward in the draft bill of the new Law on Maritime Domain and Sea Ports - de lege ferenda.

Key words: *possession, acquisition of possession, protection of possession, public domain, maritime domain.*